

TERMÉSZET-GYÓGYÁSZ.

Az észszerű élet- és gyógymód közlönye.

Népszerű utasítások az emberi testnek valódi és természetes ápolásáról, egészséges és beteg állapotában.

Isten segélyével az emberiség javára.

Virad — haladjunk! (Gr. Széchenyi I.)

1875. 23. szám	Megjelenik havonként kétszer, 1- és 15-én, negyedrért alakban; ára egész évre 4 fr. Többek közreműködésével szerkeszti: Ungerleider Jónás, hasonszenvi orvos.	Nyiregyháza, június 1.
-------------------	---	---------------------------

Tartalom: Végszó t. előfizetőimhez — A nagy természet egyedüli és igaz gyógyszerai II. A' táplálék. III. A viz. — Miért lettem vegetarianus? (Vége) — Régi köresét saját naplóból. — Gondolatfüzér.

Végszó t. előfizetőimhez.

Mult év május havában a „Term. Gyógyász” nyomdájában a többi között a term. élet és gyógymód kitünő hatásáról levén szó, én a némethoni „Naturarzt” folyóirat 14 évi fennállását emlitém, egyszersmind azt is, hogy honunkban is a természetgyógyászatot képviselő hasonló folyóirat létesítésére égető szükség volna, s miután én már 24 éven át figyelemmel kísérem e gyógytant, tanulmányozom és betegeimnél kitünő sikerrel alkalmazom: megkísérlenék egy ily vállalatot, mire a „Szabolcs” jelenvolt t. szerkesztője serkentett annak mielőbbi megkezdésére.

Én a szellemi munkára azonnal kész valék, azonban mivel anyagi helyzetemnél fogva csak korlátolt jövedelemmel rendelkezhetek, nem bocsátkozhattam tetemes anyagi áldozatba, mire Dobay Sándor nyomdász ur, ki mindenütt — ahol a közjó érdeke úgy kívánja — kész az áldozatra, szíves volt engem megnyugtatni, hogy vesztesség esetében áldozatra is kész. Ennek folytán egy felhívást bocsátottam kar-társaim- és a term. élet és gyógytan barátaihoz, felhíva őket e vállalat támogatására. Hogy mily eredménye volt felhívásomnak, az érkezett válaszok rövid kivonataiból, melyeket ide iktatok, olvasóim tájékoztathják magokat.

Dr. D. M. B.: Örvendek szíves vállalatodon; adja Isten! hogy misem akadályozza meg jövőjét egy szép eszmének, melynek Némethonban annyi és honunkban, fájdalom! ez ideig oly kevés résztvevője van, stb.

G. Zs. K.: Ohajtom, hogy vakmerő vállalata sikerüljön; egy ily közlöny fentartására kevés kilátás van, arra t. i. hogy nálunk kár nélkül fenállhasson. Önt mindenesetre megilleti a kezdeményezés dicsősége, s igen-igen megérdemelné, hogy kísérletét siker koronázza. Ami a lap tartalmát illeti, ugyhiszem, ön ezzel már tisztában van.

L. V. F.: Igaz, hogy nemes és szép gondolat egy ily szaklapot nálunk magyar nyelven létre hozni, csak lehetséges legyen az akadályokat elhárítani, és elegendő tért és elismerést szerezni.

F. F. K.: Tudósítását a „Term. Gyógyász” című lap megindításáról nagy érdeklődéssel vettem, és hiszem, hogy kegyed azzal igen is korszerű s nagy horderejű vállalatot fog megindítani.

F. F. A.: Az igen időszerű „T. Gy.” cím alatt megindítandó lap szellemi pártolására szívesen ajánlok a mennyire

tapasztalatom s időm engedik. Nemzeti haladásunknak egyik fő-tényezője az ép lakosság. Azért nagy örömmel fogja minden igaz honfi e vállalatot üdvözölni és pártolni. (Vajha úgy lett volna. Szerk.)

V. J. B.: A vállalat tetteles megindítása előtt mint jó barát, nagyon ajánlom a dolognak komoly megfontolását. Egy ily felette terhes vállalatba csak akkor lehet bocsátkozni, ha előre biztosítva van a részvét a dolgozó társak részéről. Egy ember, bármily munkás legyen, ily vállalatra nem elég. A publikum részvéte, különösen a mostani pénzügyi időben, a nélkül is kétes.

K. A. G.: Én nem merészségnek — de minden esetre nagy bátorságnak tartom lapja megindítását, egyébiránt tudom, hogy tisztában van az uttörők nehéz feladatával, s el van készülve a nehézségekre, tehát csak „Vorwärts mit der Fahne! wir folgen nach!”

Dr. Sz. B.: Az egészségügy körül az emberiség boldogítását valóban nemesen célzó törekvéseiért a méltó jutalom bár talán későbbben, de még sem fog elmaradni.

Dr. V. S. K.: Az ügy, melyet képviselünk szent és igaz, melynél szentebb és igazabb az összes teremtésben nem létezik, s jól tudjuk, hogy küzdenünk kell, míg élünk. Ez az emberiség kérdése: lenni, vagy nem lenni! ügyünknek van mulhatlanul jövője, de nekünk itt e küzdterén nincsen, csak túl a siron! Vigasztalja önt — collega ur — küzdelmében tiszta lélekismérete. Bocsásson meg az embereknek, az ön jóakarátán tudatlanságból elkövetett s még elkövetendő méltatlanságáért. Küzdjünk erélyesen csüggedés nélkül.

Dr. P. J. B. P.: Becsülöm önnek törekvését, de hiába, egyedül és Magyarhonban minden jó igyekezet megtörik. Ne csüggedjen ön, küzdjön míg lehet, csak kitűzött céljától el ne térjen soha.

Midőn e lap szerkesztését és kiadását elhatároztam, azon remény kecsegtetett, hogy a „Term. Gyógytan” barátai méltányolni s pártolni fogják önzetlen törekvésemet, a szenvedő emberiség legszen-
tebb érdekétől buzdítatva küzdtem. Ez értelemben alakult meg a „T. Gy.”, mely feladatául tűzte a term. gyógymódról alapos ismereteket terjeszteni és ezáltal magyar hazánk közönségének hasznos szolgálatot tenni igyekeztem. Küzdelmes napokat élünk, és ezen küzdelmek célja, a gyógytani reform-harcz győzelmének kivívása.

Én a magamét megtettem, de a közönség részéről a pártolás oly rideg, hogy ennek elosztását egy jobb kor feladatául kell, hogy hagyjam. A „T. Gyógyász”-t a jövő számmal beszüntetem.

Midőn ezennel búcsút véve tisztelt olvasóimtól, el nem mulaszthatom, hogy köszönetemet ne nyilvánítsam azon pártolásáért, melyben szerény lapomat részesíteni szívesek voltak. Továbbá azt sem mulaszt-hatom el, hogy nyilvános köszönetet ne szavazzak

Dobay Sándor nyomdász urnak, e szent ügy iránt tanusított önzetlen anyagi áldozatáért.

A mennyire megfeszített erőm engedé: terhes vállalatomnak megfelelttem; hála Istennek! mind eddig erőm megtörve nincsen, de szemeim pihenést parancsolnak.

Ujlag megköszönve a szives pártolást, maradtam Nyiregyházán, 1875. június 1-jén.

honfui tisztelettel

Ungerleider.

A nagy természet egyedüli és igaz gyógyszerei.

Jelige: A természet mindenütt szép és tökéletes, ott ahol az ember gyötrelmeivel meg nem zavarja
Dr. Nagel Richard.

II. A táplálék.

(Folytatás.)

Az emberi test ezerféle emésztési és tisztítási vegyfolyamatai, az állati anyagok folytonos szellemítése és elsajátításához vannak mérve; különösen ha ezen anyagok kellőleg vannak összeállítva és oly mérvben s időközben élveztetnek, melyeket a bölcsesség szentesít.

Növényi sajtanyag (casëio) rostany (febrin) és fehérszén (albumios) elemi alapjukban, az állati sajtany, roshany és fehérszén, teljesen azonos lényegített anyagok; melyek véralkotása szükségesek. A növényi és állati összetételek közti különbség, nem az anyag minőségében rejlik, melyből képeznek, hanem az anyag különös vegyületében és a bennök létező szellemi erő és táplálékonyosság okában. Azért téves fel fogás azt hinni, hogy ha növényeket eszünk, akkor nem eszünk húst, mert hiszen elsőbbségben utóbbiak, ámbár kifejeletlen állapotban, de foglalják. Azon physiologiai felfedezés, hogy állati anyagokból képződött vér, több nappal előbb felbomlik, vagyis elromlik, mint a növényi anyagokból képződött; más okot szolgáltat arra, hogy az ember előbb használja általános tápszerül. Hogy állati anyagok hamarabb felbomlanak, mint a növényiek, annak egyszerű oka abban rejlik, hogy az állati parányok nagyobb gyorsasággal mozognak, mert sokkal nagyobb mérvben telítvők az általános életelemmel. Ha tehát ezen parányok az állati gyomornak átadatnak, ugy azonnal igenleges és erélyes hatást gyakorolnak; mivel a szervezet megfelelő mozgásainak és erőinek egész könnyűséggel engedelmeskednek. Azon gyors és finomított vegyfolyamatok, melyeknek állati anyagok természet-szerűen alávetvők, ha azok az ember által élveztetnek, kényszerítik azokat a bennük létező élet-erőt, gyorsan az emberi aconomia magasabb erőinek átengedni, és ezáltal kell, hogy a vér vagy egyéb anyagok vegybomlása, vagy feloldása, melyekbe ezen állati parányok és erők befolyanak, aránylag gyorsabban történjék. A növényi anyag azonban kevesebb élet- és veleszületett erőt tartalmaz. Ez több tev-

kenységet igényel a szervezettől, hogy alkatrészének azonosítása a rendszer részleteinek rokonszenves alkatrészeivel megtörténhessék. Azért nem hat gyorsan felbomlólag a növényi elemekből képződött vér rostanya és fehérszénje. Ez a legerősebb bizonyítéka annak, hogy a növényi anyag finomításának, lassan és nemlegesen kell történnie, és hogy az állati anyag igenleges, és jobban elő van készítve az életerő újabb s magasabb vegyületeibe való léphetésre.

Sem a physiologiaiban sem a phylosophiában nem kellenék az embereknek a táplálék bonczolásába bocsátkozniok, hanem szellemőknek a dolgok hasznosságára kellenék irányozva lennie, és a bölcsességnek kellenék meghatározni, hogyan mikor, s hol szükségeltetik az emberi testnek nemleges, igenleges, avagy szenvedőleges táplálék? Ez azon nagy titok, melyet még tanulmányoznunk kell. Némely betegségekben a nemleges, vagyis növényi táplálék használata, nagyon erős és hatályos szer, a szervezetnek egészséges állapotba helyezésére nézve, ugyan ez áll az igenleges, vagyis állati anyagokra, és a szenvedőlegésekre, vagyis halakra nézve is. Itt új mezejé nyílik a kutatásoknak és gazdagabb aratása lesz azon szerekeknek, melyek alkalmasoknak fognak mutatkozni az egészség, finomulás és boldogság létesítésére; mint Graham és Liebig, Németország e két mély tudományu vegyész, bármely eddigi felfedezésének. Mészse hatolt kutatás és kémlesekkel azon meggyőződésre lehet jutni, hogy test és lélek, a szélsőségig nemleges vagy igenleges állapotba helyezhetők, csupán a táplálékok különféleségének befolyása által.

A táplálék képes a legerősebb fázást, vagy a legerősebb lázt előidézni, és a parányok lassított vagy gyorsított tevékenységét annyi ideig fentartani, a mennyi szükséges arra, hogy egy helyi chronicus, vagy makacs betegség kifejlődjék.

Ha a szervezet tulságos igenleges állapotban van, ugyan ezen elv szerint nemleges anyagok kellő ideig való élvezete, elő fogja teremteni a szükséges mennyiségű égvényt, és élet-villanyosságot; és így anyag, erő s hőmérsék közt, a szerencsés egyensúly helyreállítatik. Nemleges betegségek viszont igenleges tápszerék élvezete által gyógyíthatatnak meg, és ezen elveket alkalmazni is lehet a betegségek gyógykezelésénél.

III. A víz.

A víz oly közeg, mely a villanyosság behatását eszközli. Minden szerves anyag tartalmaz vizet; ez lényegesen szükséges az élet és egészséghez; gyors vegytani hatása által élet villanyosságot kölcsönöz, és az emberi szervezetből különféle anyagokat kivezet. Alkatrésze minden belégzett légrészecskének és minden megemésztett tápszer-parálynak. Vegytanilag hat a testben és a testre, és a szervezet egyensúlya nem volna fenttartható, ezen általános elem jelenléte s hatása nélkül. A víz a földgyomorban készülő vegyülete a könenynek az élenyvel, melyek egy különös állapotu vegyületekét képezik a villanyosságnak.

Ha a víz belsőleg használtatik könnyen vegyül a vérrel és az élet villanyossággal, melyek a rendszer által a központról a felület felé kerengenek. Minden különféle kiürülésénél a rendszernek, egy rész ürüléket tartalmazó víz is távolítottatik el; azaz az anyag belső combinatiójának magasabb erői által visszavetetik. Külsőleg használva a víz nagyon erős hatású, fájdalom csillapító, változtató, erősítő, izzasztó és helyreállító szer. Azon része a víznek, mely a belső szavakhoz és erőkhöz nemlegesen viszonylik, gyorsan a szervezetbe vonatik, és a belső nemleges fluidum és parányok a felületre löketnek, vagy vissza hajtának; így az erők és alkatrészek kölcsönös kicserélése, vagy felváltása, a víz vagyis cselekményének természet törvényszerű következménye. Azon esetben, ha a betegnek láza van, mely a test szavainak és delejes elemeinek tulságából származik, az első mit a tapasztalat a nyelvvel kimondatni és a betegnél alkalmaztatni késztet, hidegviz. Csak tudatlanság nem fog hallgatni ezen beadásra, csak téves felfogás hagyhatja figyelmen kívül, a belső öntudat és meggyőződés eme erőteljes szentesített figyelmeztetését, mely e bennünk lakozó istenség szózata. Ter-

mészet, tapasztalat és körülmények, mindég a legjobb orvosok, de mégis tegyük fel, hogy a természet és tapasztalat saját zavaraira nézve rendelkeztek, és hogy a beteg erős lázban szenved, azaz hogy a test szerkezet igenleges állapotban helyzetetett, mely valamely szellemi zavarából származik, mely savakat és élet delejességet tulságos mennyiségben fejlesztett ki. A tapasztalat azt követeli, hogy külsőleg és belsőleg hidegviz alkalmaztassék. E követelésnek, midőn eleget tettünk volna, lássuk a bekövetkezendő vegytani hatását. — Makacs vagy forró-láznál a rendszer savai tulsulyban vannak, és a felszínre jönnek, az életdelej átfut a beleken és átjárja s gyorsítja mindazon parányok mozgását, melyek a vér savós felületeihez tartoznak. Míg a szervezet az általános gyuladásnak ily erős állapotában van, hidegviz igen czélszerűen alkalmaztatik a test egész felületén. A vegytani cselekvény azonnal megkezdődik. A víz visszahajtja a külhártyákról a felesleges savakat és lelejt, és ez természetesen meglasztja a parányok mozgását s leszállítja a physikai hőfokot. Ez a víz villanyossága által történik, ha az a test delejességével éritkezésbe hozatik; ennek vegytani tünetei, a

Miért lettem vegetarianus?

Jelige: A gondviselés józan észét kölcsönzött az embernek, és a tápszerek választását szabad akaratára bízta; köteleességében all tehát ösztönét felhasználni étrendének szabályozásában, hogy kerüljön tulságos mennyiséget, és az ártalmakat a minőségben; mire nagy választás áll előtte; ha ezen rendszabályoktól eltér, előbb vagy később viseli büntetését érette.

A vegetarianismus további ismertetése.

(Vége.)

Ha által fogják látni a vegetarianismus hasznosságát, akkor reményilem, lehet hogy nagyobb elterjedést nyer, a melylyel a tudomány emelkedik. Mily hiányos a táplálási theoria és az ugynevezett szerves vegytan, meg volt mutatva az utolsó hadjáratnál a francia erődök élelmezésénél, melyek a legujabb tudományos elvek szerint tétettek.

A Liebig-féle iskola állati vegytana a legcsodálatosabb szédeldégek között tartozik, mely az embereknél valaha visszhangra talált.

Ha a bölcsészeti térre fordítjuk figyelmünket, a legujabb időben azt tapasztaljuk, hogy a skepticismus, mint divatezikk lett elismerve. Talán a vegetarianismus eredménye az, hogy megismervén a rosszat, attól megiszonyodva tartóztatjuk magunkat, és így nem válhatunk pessimistákká, így okoskodván, hogy a természet nem adá az életet, miszerint az életfentartási harcban egymást felfaljuk, hanem galamb-szelidséggel megérni engedi az anyaszeretetet, mint alapelve a teremtsenek, és a ragadozó állat, amely a szeretet műveit egy vértiszomjazó harapással megsemmisíti, melyet mint a természet corruptióját tekinthetni.

Mindenesetre a veget. terjedésével erkölcsiségünk sokat nyereud. A legközelebbi időben hallottuk irodalmunk híres férfait, miként tölmácsolták dicső hymnusaikat versekben is.

A vegetarianismus nemes és magasztos szellemiséget kölcsönöz, féken tartva az indulatokat; ellenben az állati eledelek élvezése által fölébred a szeszies italok utáni vágy.

Az angol- és némethoni egyleti közlönyben láthatni azon közlőseken, melyeket a megtért vegetarianusok nyilvánítanak, hogy ezen életmód által morális áldásban részesülnek azon tudat által, hogy háztartásuk vérontás nélküli; érzelmeik tiszták, mintha a vágóhídról egyenesen egy gyümölcsös kertbe jutottak, és

mintha a rabságból szabadságra jutottak volna, és valóban a vegetarianismus irányadója a morális életnek. Azt mondja Gleizes dolgozotok a jövő nemzedékért, akik talán még csak ezer év múlva követnek bennünket.

Ha Európában csak egy család léteznék, mely soha egy állatot le nem ölt, azért hogy husát elköltse, tehát soha húst nem evett, akkor meg lehetne látni, mily erős férfiak s mily pompás nők születnének. Nem csak az emberek betegek, de szellemök is. Vannak oly alacsony fokon álló szellemek, melyeknek roncsolt idegei vannak, és ezek körül lenni vajmi nyomor.

Az egészségre nagy bofolyással bír, a husevők sokkal több koranyagot rejtenek testökben, még ha megöregeszenek; tulajdonképen a huseledelel csak szükségből élvezhető; de oly elvet felkilitani, hogy a hus sokkal jobb, mint a növény-tápszerek, csak téveszme; sokkal jobban megy véghez az anyagcsere a növény tápszerek élvezésénél.

Ha a gyermeknek húst adnak, akkor előkészítjük oly fogékonyágra, mely a borélvizet idézi elő, mely a természet által nincsen rendelve; következzései: a vérforgás sebesebben történik, sőt mesterséges lázt idézünk elő, minek következménye az, hogy lobokrai hajlam fejlődik ki; gondoljunk csak a torokgyikra! Egy oly gyermek, mely hústápszerezrel neveltetik, igen buján tenyészik, piros pozsgás és virágzó állapotban van, de legkisebb izgatásra a vér felbuzog, és ha még a fogzás ideje vagy valamely hevenyküteg, mint: hólyagos-himlő stb. megtámadja sokszor rövid idő alatt kiragadtatik az élők sorából.

A vegetarianismus igen jó, mivel a kegyetlenség ellen küzd, melylyel az állatok leöletnek és mivel szigoru táplálási törvényeket állit fel, melyek az élet és egészség feltételeihez tartoznak, de lehetséges is és kivihető, mivel az ember igen pompásan el lehet hus nélkül is!!

Aki a vegetarianismusból több tudomást akar szerezni. következő munkákra utaljuk:

Vereinsblatt für Freunde der natürlichen Lebensweise (Vegetarianer) 7-ik évfolyam. Baltzer E.: „Natürliche Lebensweise.“ Reform der Volkswirtschaft.“ „Briefe an Wierchow.“ „Pythagoras der Weise von Samos.“ Porphyrius vier Bücher von der Enthaltungskheit.“

Th. Hahn: „Die naturgemässe Diät.“ „Die Diät der Zukunft.“ „Der Vegetarianismus, seine wissenschaftliche Begründung.“ „Die Ritter vom Fleisch.“

Lundahl: „Tabak ist Gift.“

Dr. Nagel: „Dürrerliche Winke.“ „Das Fleischessen vor dem Richterstuhle des Instinkts“ ect.

Wellshausen: „Vegetarianisches Familienbuch“ ect.

viznek rohamosan gyors vegyomlása, melyből egy rész a szervezetet áthatja, másik része pedig gőz, vagy kipárolgás alakjában a légkörbe megy át. Azon része a szerves vagy izomos anyagnak, mely a lobos vagy delejes hatás által felbontatott, a szervezet által ürülék vagy láthatatlan kiizzadmány alakjában eltávolítottatik. A villanyosság az utjai, melyeken át az a szervezetbe hatolhat, egyszersmind azon edényeket is képezik, melyeken át a már kimerített, tehát használhatatlan anyag részecskék kiválasztása illetőleg kifolyása történik.

A részecskék az emberi test belső osztályaiban ellenkező irányban haladnak el egymás mellett, különösen ha valamely felület vizenyős elemben van burkolva, mely a természetben tulságos mennyiségben fordul elő. A sorvadás és éhhalálnál, felbomlanak a hártályok és sejtek, és a belek, vesék, tüdők és bőr által elillannak. Széneny és köneny elválnak és a légköri éleny, mely villanyosság is, élenyiti vagy felbontja a tüdöket, hártályakat és az agyvelőt. De az éhhalál folyamata s a betegség haladása, nagyon is késeleltethető, a viznek csupán belégzése által is. Ha egy jó constitutióju ember éhhalálra ítéltetik, és egy fedetlen viztartóval ellátott szűkhelyen záratnék el; úgy lehetséges volna, anélkül hogy a vizből innék, ha szellemének csak gyér tevékenységet engedne, életét még legalább hat hétig, sőt a körülményekhez képest két hónapig is eltengetnie. Ezen esetben, a viz helyettesíti a rendszernek azon anyagot, mely a légkörbe kileheltetik; vagyis más szóval: ép oly gyorsan mint a testből a légkör, éleny, köneny és szénsav alakjában anyagokat nyer, hatol a viz élenye a tüdőbe és elősegíti ott mindaddig míg lehetséges, azon életelemet, mely a lelket a testtel összeköttetésben tartja. A viz különböző hőfokokban nagyon hatályos segélyszer, az egyénben a boldogságot kifejleszteni, és az összhangot helyreállítani azoknak, kik betegek és gyengék. Alkalmazását tanulmányozás és gyakorlás által el lehet sajátítani.

Régi kóreset saját naplóból.

(Allóopathicus gyógykezeléssel.)

Közöltetett az „Orvosi tár” 1839. évi f 24-dik számában. (Szerk. dr. Bugát Pál tanár, és dr. Flór Ferencz.)

Jelige: Ha valakinek tudományos értékét és működését igazságosan akarjuk megítélni, mindég azon kort kell tekintetbe vennünk, melyben az működött, s nem szabad felednünk, hogy az egészen más volt, mint a melyben mi jelenleg működünk, s hogy azon eszközök, melyekről akkor rendelkezni lehetett, nem valának azonosak a mostaniakkal, — s hogy a tudományok tökéletesedése örökös, és az maradandó, míg az emberi ész arra törekedni fog.

Dr. Kovács S. Endre, tan.

Goldstein Bernát 41 éves szabó mester, bús-komor mérsékményű, s aszkoros küleményű, aranyeres csomókon kívül, legtökéletesebb egészséggel bírt, mindjárt leirandó bajának kifejlődéseig, 1837-ik évi június hó 4-kén, minden előző ok nélkül 3 napig rosszul érezvén magát, alvással tölté el idejét, midőn is június 8-kán következő körjelek jelentek meg: száraz köhögés,

a baloldalon való fekvésnek lehetetlensége, ezen oldal 7-dik borda közep táján szuró fájdalmak, június 9-kén ezekhez láz is kapcsolta magát, egyszersmind habos-vérnek köpése, mely jelenségek napról-napra növekedtek, úgy annyira, hogy június 12-kér a legfelsőbb lépcsőre hágtak, midőn orvosi segédelmet keresvén valamely mandola-tejet használt, melyre vérköpése megszűnt, de köhögése és láza folyást tartván, köpése takonynyá változott ekkor torkából emésztettel vegyített genyhez hasonló szagot érzeti feljönni minden köhögéskor, mely öt minden erejétől megfosztá és ellene számtalan gyógyszerket használt, de sikertelenül, elannyira, hogy már orvosi baját gyógyíthatatlannak, sőt halálosnak ítéltek. Julius 25-kén tokaji lakasomat elhagyván, és Ujfehértón letelepedvén, mint a zsidó község által évi fizetéses orvos hivattam a beteghez, és a következő körjeleket találtam nála: baloldalon a 7-dik borda középtáján tompa fájdalom, ugyanezen oldalon teljességgel nem fekhett a köhögés miatt, mely köhögés a nevezett helyből eredett, valóságos roszindulatu bűdös genynek kiköpésével, a köhögés ostromaival mindenkor kiállhatatlan bűdös szag jött fel a torkából, úgy annyira, hogy azt házába léptemkor tökéletesen érezhettem; továbbá minden délután sorvasztó láztól ostromoltatott; az éjjeli izzadás és ballábféjének daganata is mutatkoztak már; mely körjelekből én a tüdőben tályogot gyanítottam, s miután több gyógyszert haszttalan alkalmazván, már minden reménységtől elhagyatva valék, ily végső romláshoz közelgő korban, azon tünődém, vajjon a tályog tartalmát ki lehetne-e üríteni? s mily módon? megkísérlém tehát az ezen esetben ismert hatású hánytatót, megvallom, soha ily aggasztó körülményekben nem voltam, mint ekkor! de ime a hánytató által egy messzelynyi bűdös geny ürült ki, melyre másnap a körjelek engedtek, sőt a sorv-láz is enyhült kevéssé; ezen javulás engem, a hánytatónak többszöri alkalmazására bátorított, mi öt hét alatt kilencszer történt, s mindannyiszor majd több, majd kevesebb genyet ürített, közben-közben pedig naponként egy-egy fontnyi Sydenham-féle fehér főzetet rendeltem. Így folyt a gyógyítás egész augusztus 29-keig, midőn lábhadás következett, melyet kina-füzetel elősegíték; s végre előbbi egészségét tökéletesen visszakapta s mesteriségét tovább üzheté. Azt is meg kell még jegyezmem, hogy három izben nadályokkal tett vérkiürítés előzte meg a fájdalmas helyen a hánytatót.*)

*) A szerk. megjegyzése: „A tüdőbeli betegségekben a hánytató üdvös hatását sokszor bebizonyította. Az itt közölt esetben a hánytató részint erőművileg rázta meg a testet és a hányás alatt görcsösen összehúzódott rekesz által a tüdöket, részint a bolyg-idegnek gyomoragát izgatván, annak tüdőagát lecsillapította. Azt, hogy az értekező a jelen esetben 9-szer adott hánytatót, részemről igen méltanylandónak tartom, mely azon üdvös előóvással történt, hogy a fájdalmas helyre nadályok alkalmaztattak. A tüdőbol gyakorta, erőszakossága mulván, főkép ha a közönséges és helybeli biralatok elegendőleg (a tüdőbeli genytakony) meg nem történnek, idült természetet ölt, ezen állapotban a test sorvadni kezd, úgy hogy az idült tüdőbol és tüdősory, az ily esetben egye olyvadva latszanak; az ily esetben, főkép ha közbejövő okokra mintegy újra meggyuladnak a tüdők, akkor, hogy nem csak a helybeli vérürítések, hanem hogy a közönségesek is üdvösek lehetnek, annak magam vagyok tanubizonysága. Egy már néhány hónaptól fogva sorvadó beteghez hivaték egykor, én öt valóban sorv el-lenileg kezdtem gyógyítani, történt azonban, hogy betegem részint meghűtvén magát, részint haragindulathu jövén, ezen okokra nálla a szunyadozó lobot lángolóvalenni mutatták a tünemények úgy, hogyha életét nem akarom veszedelmeztenni, sret kell nvítatnom; mi megtörténvén, a loboltó gyógv mód egyeb részeinek több ideig tartó folytatasa mellett az üdvös biralatok megjiejénvén, a nagyobb fokra hágot gyuladással, amaz idült, tetsorsyasztót is legvöztem. a másként aszkörtöl hihetőleg meg nem mentendőt ezen lélekgyótró, halállal fenyegető bajtól megszabadítottam Bugát, tanár.“

Gondolatfüzér.

Nem csak az orvosnak kötelessége a beteg körüli teendőket végbe vinni, hanem maga a beteg, környezete s a körülmények is összhangzatban legyenek.

Hippocrates aphorismái.